ئەحمەد سەلام

ئەو لایەنە تاریکانەی لە ڕێڕەوی: کاروانی شیعری نوێی کوردی دا ڕۆشنایی‌یان دەوێ!

ماموستا کاکەی فەلاح ماوەیەك لەمەو بەر کاریکی پەسەندی کرد بەوەی نەك هەر نەی‌هێشت شوینـەواری کارەکانی ماموستایان (ڕەفیق حیلمی و عەلادین سەجـادی) کوێر بێتەوە، بەلکو هات خشتیکی تری خستـە سەر بنـاغـەی ئەو هەلسـەنگاندن و بۆ چوونانەی پێشتر ماموستایانی ناوبراو و نووسەرانی‌تر بنیاتیان نابوو.

کاکـەی فەلاح بەم کارەی کە بریـتـی‌یـە لە چاپ کردن و بلاوکردنەوەی بەرگی یەکەمی (کاروانی شیعری نوێی کوردی).
بە قەدەر تواناو رادەی پەی پێ بردنی خۆی خزمەتیکی باش بە باری سەردەمیکی ئەدەبیمان دەگەیەنێ. پێش هەموو شتیکیش نووسەری ئەم کتێبە خۆی دانی بەوەدا ناوە کە هیچ دوور نی‌یە ئەم کارەی لە هەلەو ناتـەواوی بەدەر بێ، هەر بۆیەکەش زمانی حالی خۆی لە پێشەکی باسەکەی‌دا لە (ل ٩)دا دەلێ:
(ڕەنگە لەم نووسین و بۆ چوون و هەلسەنگاندن و کۆلینەوانەدا بەشی خۆم هەلەم هەبێت و چەند نیشانێکم نەپێکابێت بەلام لەلای من گرنـگ هەلە کردن و ناتـەواوی نیـە، بەلکـو ئەرکی هەرە پێویستمان لەسەر نووسین و ڕوون کردنەوەو دەرخستنی بیرو ڕاو تێ بینی‌و سەرنجی ئەدەبی و هەلگرتنی بناوانی ڕاستی‌و دروستی و ساغ کردنەوەی حەقیقەت و کاروباری ڕەوایە. بۆیە لەم بارەیەوە لە بارەی هەلەو ناتەواوی نووسینەکەمەوە هیچ تکاو داوای چاو پۆشین و بەخشین و لێ بووردن لە قەلەمی هیچ نوسەرو ڕەخنەگرو شاعیرێك ناکەم ... هتد).
پێش ئەوەی بێمە سەر یەکالا کردنەوەی بۆ چوونەکانی نووسەر دەبێ ئەوە بلێم کە کاکەی فەلاح بەم داواکاریيەی خالیکی چاك بۆ خۆی تۆمار دەکاو خۆیشی‌و خوێنەریش لەو گومان و ڕارایانە ڕزگار دەکات، چونکە مەرج نی‌یە نووسەر هەر نووسەرێك بگری (لە هەر پلەو پایەیەکدا!) ئیتر مانای وابێت لە هەموو هەلەو ناتەواوییەك بەدوور بێ!. منیش وە نەبێ لێرەدا بتوانم گفتی ئەوە بدەم کە بەم چەند تێ‌بینی‌و سەرنجانە هەرچی باری کتێبەکە هەلی دەگرێ هەروا سووك و ئاسـان بیخـەمە ڕوو، بۆیە هەر بایی ئەوەندەی ماوەم بۆ ڕەخساوەو هەلم بۆ هەلکەوتوە توانیومە ئەم چەند وردە سەرنجـانە بخەمە بەر دەست، ئومێدەوارم جێی ڕەزامەندی نووسەر خۆی‌و خۆشەویستیش بێت.

ماموستـا کاکەی فەلاح لە سەرجەمی باسەکەی‌دا ئەوەی پێوە دیـارە کە مەبـەستی بێ زیاتر لە (گۆران)ی شاعیر بکۆلێتەوە، لەگەل ئەو هەموو ماندووبوونەیشیا خوێنەر هەست بە هەندێ کەم و کورتی دەکـا لە ناو چوار چێـوەی سەرنج و بۆ چوونەکانیا بۆ نموونە لە (ل ١٧)دا دەلێ:
(وەك دیـارە «گـۆران» لە سالی ١٩٠٤ز یان ١٩٠٥ز لە شاری هەلەبجە هاتۆتە دنیاوە...).

وەك ئاشکرایە هەموو کەسێ بەوە دەزانێ کە مرۆڤ لە یەك کات و شوێن دا لە دایك دەبێ کەواتە دەبێ ماموستا گۆران بێ سێ و دوو لە یەکێ لەو سالانەدا لە دایك بووبێ، یا ئەوەتا لە سالی ١٩٠٤ز لە دایـك بووبێ یا دەبێ لە سالی ١٩٠٥ز لە دایك بووبێ، خۆ ئاشکرایشە مێژووی لە دایك بوونی یەکێکی وەکو ماموستا گۆران ئەوەندەی بەسەردا تێ‌نەپەڕیوە تا ئەو گومانەی بخرێتە پال.
ئەمە جگە لەوەی کاکەی فەلاح خۆی و دەیان کەسی تریش ماون هاوتـەمەن و هاوچەرخی «گۆران»ی شاعیر بوون و ئەم ڕاستیە دەبێ بزانن. ئەگـەر هەر بەمـەیش ساغ نەبێتەوە خۆ ئاشکرایە ماموستا گۆران سەردەمێك لە کارو باری میری دا موچەخۆر بووە (بۆ ماوەیەکیش کاکەی فەلاح خۆی لە تەکیا بووەو لە یەك دایرەدا بوون).
تۆ بلێی ماموستا گۆران تەسکەرەی نەبووبێ! کە هەیشی بووبێ

ئایا ئەشێ سەروەر نووسرابێ: (لە ساڵی ١٩٠٤ز یان ١٩٠٥ز لە دایک بووە).
ئەم هەڵەیە لە ئەسڵا زۆر کەسی تر پێش کاکەی فەلاح لەسەری رۆیشتوون دیارە ئەمیش بێ وورد بوونەوەو ساغ کردنەوە بەهەمان شوێنی ئەوان دا رۆیشتۆتەوە.
ئەگەر سەرنج بدەین هەمان هەڵە لە پێشەکی دیوانەکەی گۆران دا دووبارە بۆتەوە، هەروەها سەردەمێکیش لە بەرنامەی خوێندنی زمان و ئەدەبی کوردی قوتابخانەو ناوەندییەکان دا کە باسی مامۆستا (گۆران)ی تیا دەخوێندرا دیسانەوە ئەم هەڵەیە بینراوە!).
لە (ل ٢١)ی کتێبەکەیدا کاکەی فەلاح دێرە شیعرێکی ئەبو عەلای مەعەری) هێناوەتەوە و بەم چەشنەی خوارەوە وەری گێراوە و دەڵێ:

«ئەم گۆرەم نیشانەی تاوانی باوکمە
بۆیە منیش تاوانی وام نەکرد»

من بەش بە حاڵی خۆم ئەوەندەی زەینم لێرەدا یاریدەم بدا شیعرەکەم بەم چەشنە دێتەوە یاد:

(هذا ماجناه على ابى وما جنيت على احد)

لەگەڵ ئەوەیشا دڵم ئاوی نەخواردەوە ناچار پەنام بردە بەر سەرچاوەیەک لەوێ بەم چەشنە هاتوە:

(جناه ابى على وما جنيت على احد)

(بڕوانە جواهر الادب / الجزء الثانى / تألیف احمد الهاشمى ص ١٩٩ من ادبيات وانشاء لغة العرب).
دیارە ئەم دەقە لەگەڵ نموونە وەرگێڕاوەکەی مامۆستا کاکەی فەلاح دا جیاوازییان ئاشکرا و روونە.
ئەوەی زۆر سەرنج رادەکێشێ مامۆستا کاکەی فەلاح چ لە پێشەکی باسەکەیداو چ لە باسی مامۆستا گۆران خۆیدا قەولێکی بێ ووچان ئەدا کە «گۆران» بە پێشەنگی کاروانی نوێی شیعری کوردی لەقەڵەم بدا هەر چەندە لە پاڵیشیەوە بە ئیشارەتێکی رێرەوانە نایەوێ رەنجی شاعیرانی پێش «گۆران» کوێرکاتەوە، بە بڕوای من ئەم هەویرە ئاوێکی زۆری کێشا، بێ دەنگ بوون لێی زیان بە رێرەوی ئەدەبیمان دەگەیەنێ، راستە (گالیلۆ) رۆیشت بەڵام زەوی لە سورانەوەی خۆی نەکەوت!
لە هەموو دنیادا وا رۆیشتوە ئەوی لە کارێکا دەست پێشکەری کردبێ ئەکەسە بە (پێشەنگی) ئەو کارە دادەنرێ.
وا بزانم (ئەدیسۆن) کە کارەبای داهێنا وای دانەهێنا بوو کە وەکو ئەمرۆ دێتە بەرچاو مان و بەم حازریە سوودی لەبەر دەبینین کەچی ئێستاکەش هەر کەسێ باسی داهێنانی کارەبا بکات دەبێ بە رێزو ستایشەوە لە ئاستی داهێنانەکەی (ئەدیسۆن)دا مل کەچ کات جا، با کارەکەی (ئەدیسۆن)یش لە سەرەتاوە ساکارو تێرو تەسەل نەبووبێ!
ئەم قسەیە رامان دەکێشێ بەلای ئەوەدا لە کاکەی فەلاح بپرسین چۆن ئەو هەقە بە خۆی رەوا دەبینێ کە سەر قافڵەی کاروانی نوێ کردنەوەی شیعری کوردی لە (شێخ نوری شێخ ساڵح) بسێنێتەوەو بیداتە دەست گۆران ئەمە لە کاتێکا کاکە خۆی دان بەوە دەنێ کە شێخ نوری پێش گۆران کەوتوە لە مەسەلەی نوێ کردنەوەی شیعری کوردیدا ئەوەتا بۆ نموونە لە (ل ٢٩)دا دەڵێ:
(شێخ نوری شێخ ساڵحیش لە بەر ئەوەی بە تەمەن لە «گۆران» گەورەتر و لەگەڵ ژیانی رۆژنامەگەری ئەو رۆژگارەی کوردیشدا پەیوەندی راستەو خۆو لە باری بە رۆژنامەوە هەبوو، بەرهەمەکانی زۆرتر بڵاو دەرکردەوەو ناو و هەوا ئەدەبیەکەشی سازگارتر بوو بۆیە لەو سەردەمەدا هەنگاوی یەکەمی گۆڕین و بەرەو پێشەوە چوون بەسەر شیعری تورکەکان زیاتر بە کنەو تەقەلای ئەدەبی شێخ نوری دەردرێتە قەڵەم و ئەو دەرکەوتوتر دەبینرا لە حەوتەوانەکە...).
لە پاڵ ئەم هەموو راستیانەیشەوە کە کاکەی فەلاح لێرەدا دەست نیشانی کردون دێت لە زمانی مامۆستا گۆران خۆیشیەوە جارێکی تر ئەو راستیەمان بۆ دەسەلمێنێ ئەوەتا کاکەی فەلاح راکانی مامۆستا گۆران لەم رەوەدوە لە (ل ٢٦ و ٢٧)ی کتێبەکەیدا بەم چەشنە دەخاتە روو.
(نوسەر و شاعیرانی ئەوسا بە تایبەتی شێخ نوری و رەشید نەجیب وەمن «مەبەست مامۆستا گۆران خۆیەتی» کە پێکەوە بە ئەدەبی تورکی متاسیر بووین و پێکەوە دەمان نوسی بەڵام تەنها (شێخ نوری) شیعرەکانی بڵاو دەکردەوەو من بڵاوم نەدەکردەوە ئەو لەم بارەیەوە نیشاطی دەردەکەوت...).
هەر دوا بە دوای ئەمەش لە شوێنێکی ترشیدا مامۆستا گۆران ئەمە دەڵێ: (کەوا بێ هەموومان بە یەکەوە دەمانڕوانیە یەک کڵاو رۆژنە، بەڵام دەتوانرێت بەشێخ نوری بوترێ سەرۆک (خوێنەری بەرێز سەرنج بدەرە تەعبیری سەرۆک و لە زمانی گۆران خۆیەوە) بە هۆی
١- زۆری بەرهەمی
٢- بڵاو کردنەوەی بەرهەمەکەی کە بێ گومان تأسیری دەبەخشیە سەر ئەدەبی کوردی).
پاش ئەم راستیانەو تەنها چاوگێڕانێکی خێرایانەش بەو زنجیرە

نووسینە رەخنەییانەی شێخ نوری شێخ ساڵح کە لە دەورو بەری ساڵانی ١٩٢٦ و ١٩٢٧دا لە رۆژنامەی (ژیان)ی ئەو سەردەمانەدا بڵاوی‌کردوتەوە بەڵگەیەکی تری پێشرەویی و سەرقافڵەیی دەسەلمێنن بۆ شێخ نوری.

(بروانە شێخ نوری شێخ ساڵح لە کۆڕی لێکۆڵینەوەی ویژەیی‌و رەخنەسازیدا نووسینی د. کامل حسن عزیز البصیر).

ئەمەو ئەگەر بێتو ئەو نووسینانەی شێخ نوری و لەو ساڵانەدا بەراورد بکەین لەگەڵ دەست پێ کردنی گۆرانی شاعیر کە لەو کاتانەدا لە دەروازەی رێبازی کلاسیکەوە هاتە ناو مەیدانی شیعرەوە دەبینین شێخ نوری لەو کاتانەدا پێشبینی‌و نەخشە دەرێژێ بۆ شیعری نوێی کوردی.

ئەگەر هەموو ئەمانەش بخەینە لاوە خۆ ئەوی کەمێ چێژ لە مۆسیقاو ئاهەنگی شیعری کوردی وەرگرتبێ لاری لەوەدا نی‌یە (لەوانەیە کاکەی فەلاح خۆیشی) کە «مەولەوی»

ئەمرو زۆربەی شاعیرانی شێوە لەهجەی گۆران کەیەکەم کەسانێك بن کەوا رۆحی نوێکارییان کردبێتە بەر شیعری کوردی بەڵگەیشمان بۆ ئەم قسانە نموونەی شیعرە رۆمانسیەکانی مەولەوی شاعیرە کە بەکێشی دە برگەیی خۆماڵی‌و جووت سەرواوە (قافیەوە) وتوونی!.

لێرەدا ئەبێ ئەوەش بڵێم کە هیچ مەرج نی‌یە پێوانەکردنی ئەدەبی کوردی (بەتایبەتی شیعر) بە پێوانەی قوتابخانە ئەدەبیەکانی ئەورووپی (کلاسی‌و رۆمانسی... هەتد) دەقاو دەق بەراورد بکرێ، چونکە زۆر جایزە شاعیرێکی سەردەمی کلاسیکی لای ئێمە بابەتی هەبێ بەرخانەی رۆمانسی یا ریالیستی بکەوێ چاوخشاندنێك بەناو شیعری شاعیرە کۆنەکانمان دا گەلێ نموونەی وامان بەرچاو دەکەوێ راستی ئەم قسانەمان ساغ بکاتەوە.

ئەوەندەی بۆ ئەم شوێنە باری قسە مابێتەوە بۆچوونێکی تری مامۆستا (گۆران)ە کە لە ئاستیا کەمێ وەستانی دەوێ، مامۆستا کاکەی فەلاح لە (ل ٢٧)دا لە زمانی مامۆستا (گۆران)ەوە دەڵێ: (ئیتر من بە تەنها بەکۆششی ئەوان ئەوەستام و وەزنی هیجاشم وەرگرت و بەکارهێنا).

بەم پێیە دەبێ ئەسڵی کۆششەکە دەستی ئەوانیشی تیا بێ (واتە شێخ نوری‌و رەشید نەجیب) بۆ وەزنی هیجاکەش مامۆستا گۆران نەهاتوە بڵێ من دام ناون بەڵکو دەڵێ وەرم گرتوەو بەکارم هێناون، دیارە ئەسڵی داهێنانی وەزنەکەش دەگەرێتەوە بۆ شیعری کوردی خۆی‌و شاعیرانی پێش مامۆستا گۆران بەڵگەیشمان بۆ ئەمە شیعرە فۆلکلۆرییەکان و شیعری شاعیرانی شێوە لەهجەی گۆرانە وەك (مەولەوی و بیسارانی... هتد)

ئەوەندە هەیە مامۆستا گۆران هاتووە ئەو کێشانەی جارێکی‌تر سەرلەنوێ بووژاندوتەوەو گیانی هاوچەرخانەی بە بەردا کردون. مەزنی‌و نامەزنی شاعیرێك یا ئەدیبێك بەوەوە بەند نی‌یە کە لەلیستەی ناو ریزکردن دا ناوێك پێش خرێ یا ناوێك دواخرێ، بەڵکو ئەسڵی مەزنیەکە لەوەدایە (کە حەقیقەتە ئەدەبیەکە) نەکرێ بە قوچی قوربانی بۆ مەبەستە تایبەتیەکانمان!.

مامۆستا کاکەی فەلاح لە (ل ٣٥)دا لەشوێنێکا دەڵێ:

(... بەرهەمی ئەو شاعیرانەیە، کە، بە لەهجەی هەورامی‌و لەسەر کێشی (٥+٥) شیعریان هۆنیوەتەوە).

جارێ ئەسڵی زمانەکەی ئەو شیعرانەی پێ - وتراوە پێی ناوترێ لەهجەی هەورامی بەڵکو شێوە زاراوەی - گۆران - ی پێ‌دەڵێن، لەهجەی هەورامی لقێکە لەو شێوە زاراوەیە (مەلای جەباری‌و فەقێ قادری هەمەوەندو چەندانی‌تر هەن شیعریان بەم لەهجەیە هەیەو هەورامیش نین!).

ئەم کێشەش پێی ناوترێ کێشی (٥ + ٥) بەڵکو زیاتر وا باوە بەم چەشنە کێشە بوترێ کێشی (١٠ دە برگەیی) ئەوەندە هەیە لە کاتی برگە کردنیا دەوترێ هەنگاوەکانی (پێنج بە پێنجن). بۆ نموونە مەولەوی دەڵێ:

گوڵ چوون رووی ئا زیز هەنگاوی یەکەم ٥ برگە
نە زا کەت پۆ شان هەنگاوی دووەم ٥ برگە
وەف را وان چوون سەیل هەمان هەنگاو
دی دەی من جۆ شان هەمان برگە

لە (ل ٢٧و ٣٨)دا کاکەی فەلاح دەڵێ:

(زۆر کەم رێك کەوتوە کە یەکێتی بابەت وەکو کشتەکێك شیرازەی هەموو بەیتەکانی بە یەکەوە بەستبێتەوە، جا بۆیە هەتا «گۆران» هیچ شاعیرێکی دیکەی کورد بەو خەست و خۆڵی (خەست و خوری) و پێ داگرتن و چرییە بە تەنگ یەکێتی بابەتەوە نەبووە).

ئەم حوکمە بەم (مطلق)یە سەرنج و وورد بوونەوەیەکی زۆر هەڵدەگرێ، ئەگەر هەر خوێنەرێك کەمێ خۆی ماندو کات و چاوێك بگێرێ بە دیوانی شاعیرەکانی پێش سەردەمی مامۆستا گۆران دا دەتوانێ بە دەیان نموونەی شیعری دا بدۆزێتەوە کە هەموو بەڵگەن بۆ یەکێتی بابەت.

من لێرەدا هەر بۆ نموونە سەر دێڕی یەك دوو شیعری شاعیران دێنمەوە بۆ بەڵگەی قسەکەم (خوێنەر دەتوانێ بچێتەوە سەر پاکی شیعرەکان بە پێی تواناو دەرفەت) سەرنج بدەنە شیعرە ناودارەکەی (شوکری فەزلی ١٨٨٢ ـ ١٩٢٦)

نیش کە ئێستا رووی لە هەورازە سەرەو لێژی نەکەبەی
بیری ووردیشی دەوێ هەر بە دووعاو نوێژی نەکەی

تا کۆتایی هەموو شیعرەکە یا نموونەی شیعرەکەی شێخ رەزا کە، لە دیوانەکەیدا هەیە) دەڵێ:

لە بیرم دێ سلێمانی کە دار الملکی بابان بوو
نە مەحکومی عەجەم، نە سوخرەکێشی ئالی عوسمان بوو

یا قەسیدەکەی (نالی) کە لە ستایشی یەکێ لە میرەکانی بابان دا ووتویەتی:

تا فەلەك دەورەی نەدا صەد کەوکەبی ئاوا نەبوو
کەوکەبەی میهری موبارەك طەلعەتی پەیدا نەبوو

ئەمانەو دەیان نموونەی تری لەم بابەتانەمان هەن لەدیوانی شاعیرەکانی پێش گۆران جێ دەستی ئەو دەست پێشکەری پێوە دیارو ئاشکرایە.

کاکەی فەلاح لە (ل ٦٢)دا لە پەراوێزێکدا چەند خاڵێکی ووروژاندوە خوێنەر ناچار دەکا لە عاستیانا ئیستێکی بۆ بکا، ئەوەی لە خاڵی (٣ سێیەمی) ئەو پەراوێزەدا سەرنج رادەکێشێ ئەوەیە دەڵێ:

(ئەمە بێجگە لەوەش کە مێژووی ئەو شەڕو شۆڕانە لە یەکەوە دوورن، بۆ نموونە جەمیلە وەك کچە قارەمانێك لەگەڵ بەسەرهات و شەڕی کۆریادا جێی بەراورد نیە).

ئەم بۆ چوونەم زۆر بەلاوە سەیرە ئەمە لە کاتێکا کاکەی فەلاح یەکێکە لەو کەسانەی باوەڕی وایە کە خەباتی میللەتان دژی ئیمپریالیزم و داگیرکەران زنجیرەیەکن بە هیچ جۆرێك نابێ لەیەك بترازێن ئیتر مێژووی دوور و نزیك و میللەتی گەورەو بچووك چۆن لە تین و تەوژمی ئەو خەباتە کەم دەکاتەوە؟! . بە بڕوای من هونەرمەندیو دەسەڵاتی شاعیر لەوەوە دەست پێ دەکا کە بتوانێ لە شتێکی بچکۆلانەوە کارێکی گەورە بەرپا بکات لەم کارەیشدا (کامەران)ی شاعیر دەسەڵاتێکی هونەرمەندانەی خستۆتە کار بەوەی لە رەمزێکی وەکو (جەمیلە)وە توانیویەتی تەعامولێکی مرۆڤایەتیانە لەگەڵ خەباتی گەلی (جەزایر)دا بکات، ئەم دێڕانەی خوارەوە شایەدی ئەوە دەدەن بە شاعیر کە مەبەستی بووە لە رێی کچە قارەمانی وەکو جەمیلەوە هەستی مرۆڤایەتی خۆی و نەتەوەکەی ئاوێتەی خەباتی گەلی جەزایر بکات و وبڵێ:

ئەی باڵندەی هەستم بەگوڕ
بفڕە بۆ ناو بڵێسەو گڕ
بۆ (جەزایر) خاکی ژیلە
بڵێ بە خوشکە جەمیلە
«سڵاوی کوردەکەی سەیوان
سڵاوی گەرمی نیشتمان»
پێشکەش بە تۆ ئەی کچی لاو
ئەی پەروەردەی گڕ و خوێناو

یا لە شوێنێکیتردا شاعیر دەڵێ:

ئەی کیژۆڵەی بۆمبا هاوێژ
بانگ ئەکەین (زۆرداری خوێن رێژ)
ئەکەی دەس و پەنجەی مردن
(تەوق)درێژکەی بۆ گەردن
«تاوانبار دانێ تەورەکەت»
ژێر ئەکەوێ هێزی میللەت
ئەی خاکی ئاگر و ژیلە
هەزار سڵاو لە جەمیلە

(خوێنەر دەتوانێ بچێتەوە سەر دیوانی «ئاگرو ژیلە»ی کامەرانی شاعیر بۆ ئەوەی زیاتر لە مەبەستەکە نزیك بێتەوە).

دیارە تەعبیری (خاکی ژیلە) ئاشکراو روون مەسەلەی سەرجەم خاکی گەلی جەزایر دەگەیەنێ نەك تەنیا باس لە کچە قارەمانێکی وەك جەمیلە بێ (هەروەکو کاکەی فەلاح وای بۆ چووە!).

لە خاڵی (٥ پێنجەمی) هەمان پەراوێزدا کاکە دەڵێ:

(٥ ـ زۆرتر نووسەر گلەیی لەوەیە کە (گۆران) نەیتوانیوە یان نەیویستوە مەسەلەی کۆریا بە مەسەلەی کوردەوە ببەستێتەوە بە پێی رەخنەی لە تاقە بەیتێك:

ئەیەوێ ئازاد یەککرتوو
بژی نەك وەك کورد نووستوو)

ئەوەندەم مەبەست نی یە کە پشت گیری گلەیی نووسەر (خوا لێ خۆشبوو مامۆستا کامل بەسیر) بکەم بە قەدەر ئەوەی کە

مەبەستمە تیشکی سەرنج بخەمە سەر ئەم تاقە بەیتەو چەند بەیتێکی تری لەم چەشنە.

کاکە ئەیەوێ بڵێ بۆ ئەم تاقە بەیتە ئەوەندە باری گلەیی هەڵناگرێ ئیتر وەك ئاگای لە چەند بەیتێکی تری ئەم شیعرە نەبێ کە هەر خۆی لە (ل ٦١)دا بەرچاوی خستوین، کورد ئەڵێ: (جێ زەخمی خەنجەری ناحەز سارێژ دەبێتەوە بەڵام تانووت و پلاری خزم و خوێشان سارێژ بوونی زەحمەتە!) ئینجا ئەگەر هەر مەسەلە ئەو تاقە بەیتە بوایە رەنگە ئەوەندە باری گلەیی هەڵنەگرتایە بەڵام لە ئاست ئەم دێرانەی تردا ئەبێ چی‌بووترێ؟!

تۆ هەر رەنگ بی، من هەر رەنگ بم
گەر نەتپەرستم بە پەنگ بم

یا هەر لە هەمان شیعردا لە (ل ٦١)ی کتێبەکەدا دەڵێ:

(گەر دوژمنی ئازادی تۆ
بە دوژمن نەزانم بۆ خۆ
خوایە بەشم هەر دیلی بێ
هەر روو زەردی و زەلیلی بێ)

ئێمە ئەو هەقە بە خۆمان رەوا ئەبینین بپرسین بۆ و لە پای چی؟ کوردیش ئەڵێ (کەس کچی خۆی ناکا بە قوربانی کوڕی خەڵکی!) شیعرەکان ئەوەندە روون و ئاشکران پێویست بە هیچ ووردکردنەوەیەك ناکەن، ئەوەندە هەیە بە پێوانەی سەردەمی رامیاری ئەو رۆژانە حیساب بۆ شیعرەکە بکەین کە (ساڵی ١٩٥١) ساڵی دانانی شیعرەکە بێت (هەر وەکو کاکەی خۆی ئەمەی روون کردۆتەوە).

ئەبێ بەو پێیە بڵێین لە ئەدەبیاتی ئەو رێبازەی ئەوسا مامۆستا گۆران باوەری پێی بووە لەو کاتانەداو تا (٥ پێنج ساڵێکیش دوای ئەو مێژووە) مشت و مڕێکی زۆر لە ئارادا بووە کە ئایا ئەشێ کورد بخرێتە خانەی (ئوممەت)ەوە یان نا؟.

دیارە کە حوکمی ئەوسای بەرەیەکی رامیاری وا بووبێ دەبێ مامۆستا (گۆران)یش وەك سەربازێکی ئەو رێگایە لەو چەقزە دەرنەچێ و هەر دەبوو هەستی مرۆڤایەتی خۆی بەو جۆرە دەربڕێ!.

لە (ل٦٤) دا مامۆستا کاکەی فەلاح دەڵێ:

«ئەم چەشنە کێشە کە شیعری (مستزاد)ی پێ دەڵێن و لە سەر کێشی یازدە برگەیی پەنجەیە واتە (٦ بە ٥)... هتد)

ئەوی راستی بێ کێشی شیعرەکان خۆماڵێن و ناکەونە بەر خانەی (مستزاد)ەوە کە رواڵەتێکە لە رواڵەتەکانی کێشی عەروز، هەنگاوی شیعرەکانیش بەم جۆرەیە (٤ + ٤ + ٣) یا (٣ + ٤ + ٤) نەك (٦ بە ٥) وەك کاکە دەڵێ.

هەر بە برگە کردنی نموونەی شیعرەکانی ئەم بەشەی ناو کتێبەکە خۆی ئەو راستیەمان بۆ ساغ دەبێتەوە ئەوەتا هەنگاوەکان پاش برگە کردنیان و وا دەر دەچن:

کۆ شی گەر می / ٤ هەنگاو
دا یك جێـ گای / ٤ هەنگاو
نا زم بوو / ٣ هەنگاو
ناو بان گی چاو / ٤ هەنگاو
رە شی ش نەی / ٤ هەنگاو
رازم بوو / ٣ هەنگاو

یا دەبینین لە نموونەی دووەمی شیعرەکان دا هەنگاوەکان بەم جۆرە دەپێوڕێن:

ئەو کوڕ بوو / ٣ هەنگاو
سە رە رای ئە / ٤ هەنگاو
وەش دەس دار بوو / ٤ هەنگاو
نا پا کی / ٣ هەنگاو
کر دە وەی دوور / ٤ هەنگاو
لە پرس یار بوو / ٤ هەنگاو

بەم پێیەدەرکەوت شیعرەکان کێشی خۆماڵی پانزە برگەیین ناچنە ژێر دەواری (مستزاد)ەوە چونکە وەك پێشتر ووتمان (مستزاد) خاسیەتێکن لە خاسیەتەکانی کێشی عەروز وەك (ملمع، مسمط، موشح ترجیع بند، ترکیب بند... هتد) بۆ نموونە (نالی) لەم بارەیەوە دەڵێ:

ئەی تازە جەوان پیرم و ئیفتادە کەوتووم تا ماوە حەیاتم
دەستێ بدەرە دەستی شکستەم کە لەدەس چووم قوربانی وەفاتم

یا شێخ سەلامی شاعیر دەڵێ:

یەك سەر دابگرە سەراسەر بە ئەم وەکو دڵ بەغەم
باران برێژە ئاو بە ئاو خوڕەم فرمێسکەکەی چەم

ئەوەیشی زیاتر هونەری (مستزاد) دەر دەخا لە پارچە شیعرێکدا ئەوەیە ئەگەر هاتو ئەو (کەرتە ووشانەی) دوای سەرە دێری سەرواکانی شیعرەکان لابەرین دەبینین هیچ کارێکی ئەوتۆ ناکەنە سەر مانا و ئاهەنگی پارچە شیعرەکە. خوێنەواری ئەو بابەتە

شیعرانەش ئەتوانێ بۆ تاقی کردنەوە لەم شیعرەی (نالی و سەلام)دا ئەم کەرتە وشانە هەڵگرێ:

(تا ماوە حەیاتم، قوربانی وەفاتم)
(وەك دڵ بەخەم، فرمێسکەکەی چەم)

پاش لابردن بۆ بەڵگە جارێکی تر شیعرەکە بخوێنێتەوە دەبینێ وەك خۆیەتی‌و هیچ لە ماناو ئاهەنگی موسیقای شیعرەکە کەم ناکاتەوە.

مامۆستا کاکەی فەلاح لە (ل ٨٥ و ٨٦)دا دەربارەی بەختیار زێوەر دەڵێ:

(دانی بەخۆیدا گرت تا ٣ی تەموزی ١٩٣٨ لێرە بە دواوە بلبلی شیعر وتنی کەوتەوە بەستەو دەڵێت: «واتە بەختیار زیوەر»

ئەم کوردە کەوا ئێستە لە هەموو مەرتەبە دوونن
هەر مائیلی بێ عیلمی بوو دواکەوتن و بوونن

بەم چەشنە هەستێکی پاك و سادەی کوردایەتی...هتد)

وا دیارە مامۆستا کاکەی فەلاح دەیەوێ بەم دێڕە شیعرە وای بخاتە هەستی خوێنەرانەوە کە بەختیار زێوەر دەست پێشکەری کردوە لە نەخشە دانان و دارشتنی ڕێبازی کوردایەتی‌دا. ئەمە لە کاتێکا دەبوایە کاکە ئاگای لەوە بوایە کە زاراوەی کوردایەتی بۆ خۆی سەردەمی سەرهەڵدانی وەکو زاراوێك (مصطلحێك)و وەکو بزوتنەوەش دەگەڕێتەوە بۆ دوای ئەو مێژووەی ئەو شیعرەی تیا وتراوە بە بڕوای من دوای سەرهەڵدانی پارت و کۆمەڵە کوردیەکان (هیچ نەبێ لەم ناوچەیەی ئێمەدا) ئەم زاراوەیە کەوتە سەر زمان و لاپەڕەی نووسین و بڵاوکردنەوە.

بەو پێیەش بێ نموونەی زۆر لەو بابەتانەی بەختیار زێوەر پێش ئەم سەر دەمانە بەرچاو دەکەون، هەڵبەتە نموونەی شیعرە نەتەوەییەکانی (خانی و حاجی قادری کۆیی و پیرە مێرد و ئەحمەد موختار جاف... هتد) گەلێ پێش ئەو سەردەمە کەوتوون.

لە (ل ٩٩)دا لە شوێنێکا کاکە تەعبیرێکی بەکار هێناوە لە رووی مێژووییەوە راستی ناپێکن ئەوەتا دەڵێ:

(حوکمەتە نەخۆشەکەی تورکیاش...) راستی‌یەکەی ئەم تەعبیرە زیاتر بۆ سەردەمی لەناو چوونی دەوڵەتی عوسمانی بەکارهاتوە. ئەویش ئاشکرایە کاتێ ئەڵمان وێژەی تێك شکان بە دەستی وڵاتانی هاوپەیمان، ئەوسایش دەوڵەتی عوسمانی یەکێ بوو لە دۆست و هاوپەیمانەکانی ئەڵمانیا ئیتر کە وڵاتانی هاوپەیمان سەرکەوتن، کەوتنە وێژەی پاشماوەکانی دەوڵەتی عوسمانی (بە تایبەتی لە لایەن فەرەنساو بەریتانیاوە) بەپێی پەیمانی (سایکس بیکۆ) میراتی دەوڵەتی عوسمانییان لە نێوان خۆیانا بەش کرد ئیتر لەوەوە دەوڵەتی عوسمانی بە (دەوڵەتە نەخۆشەکە!) ناوبرا، ئەوسا ناوی تورکیا لە ئارادا نەبوو، هەر لە ئەنجامی ئەم حاڵەتەوە رژێمێکی نوێ بەسەرکردایەتی کەمال ئەتاتورك هاتە کایەوە بە جێگیر بوونی ئەم رژێمە پاشماوەی دەوڵەتی عوسمانی بەم تورکیایەی ئێستا ناوی دەرکرد.

مامۆستا کاکەی فەلاح لە بارەی (هەردی) شاعیرەوە گەلێ ڕاو بۆ چوونی خستۆتە روو کە سەرجەمیان جێی سەرنج و وورد بوونەوەن، من لێرەدا بە پێی توانای خۆم بەشێکیان شی دەکەمەوەو باری سەرنجی خۆمیان دەخەمە سەر.

کاکە لە (ل ١٣٩)دا دەڵێ (بەلای منەوە ناوبانگی شاعیرانەی «هەردی» زۆرتر ئەگەر نەڵێم هەمووی قەرزاری شیعرو سروودی ئەو سەردەمەیەتی).

بە بڕوای منیش ناوبانگی ئەو سەردەمەی شاعیر ناگەڕێتەوە بۆ باری هونەری شیعرەکانی بەڵکو زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ باری پێوەندی رامیاریانەی شاعیر لەو سەردەمەدا. ئەگینا ئەگەر بەپێی تەرازوی هونەری شیعر پێوانە لەگەڵ ئەو شیعرانەی شاعیردا بکەین و بەراوردیان بکەین لەگەڵ شیعرەکانی لەوەو دوای دەبینین شیعرەکانی دوای ئەو سەردەمانەی بەهێزترو پڕچێژترن تا شیعرەکانی ئەو سەردەمانەی کە کاکە مەبەستێتی بۆیە من بڕوام وایە مەسەلەی ئەوسا مەسەلەی شیعر نەبووە بەڵکو زیاتر جۆری پێوەندی زاتی هەردی بووە بە ڕێبازی ئەو سەردەمەوەو هیچی تر ئیتر خوای نەکرد دوای ئەو سەردەمە گەوهەری شیعری باراندبێ ئەوە بەلای ئەو بەرمیەوە کێش و تای تەرازووەکە پارسەنگیان ئەمبەرەو بەر دەکا!!

کاکەی فەلاح لە (ل ١٤٢)دا حوکمێکی قورس ئەداتە پاڵ هەردی و زۆر ئاواژوانە بە خوێنەری دەناسێنێ کاتێ دەڵێ:

(ئەمەو بۆ ئەوەش باشتر لە حاڵەتە بیری و دەروونیەکەی شاعیرو بروا نەمانەکەی بەبایەخی مرۆڤ و وڵات پەروەری بگەین حەز دەکەم گوێیەك لە تەپڵی بەتاڵ بگرین)

پاش ئەمە کاکەی فەلاح دێت نموونەی شیعری (تەپڵی بە تاڵ) دەخاتە روو بۆ سەلماندنی ئەم قسانەیشی دێ لە دامێنی شیعرەکەدا بە لێکدانەوەی خۆی رووکەشانە بەم جۆرە لە شیعرەکە دەکۆڵێتەوەو دەڵێ:

(کەواتە بە پێ‌و دانی بڕوای ئەم شیعرە ناموس و حەیاو راستگۆیی وڵات پەروەردەی سووکن و ناوێکی زلن وەك تەپڵی بەتاڵ دەنگ گەورەو بەناو بۆشن) بەڵێ مامۆستا

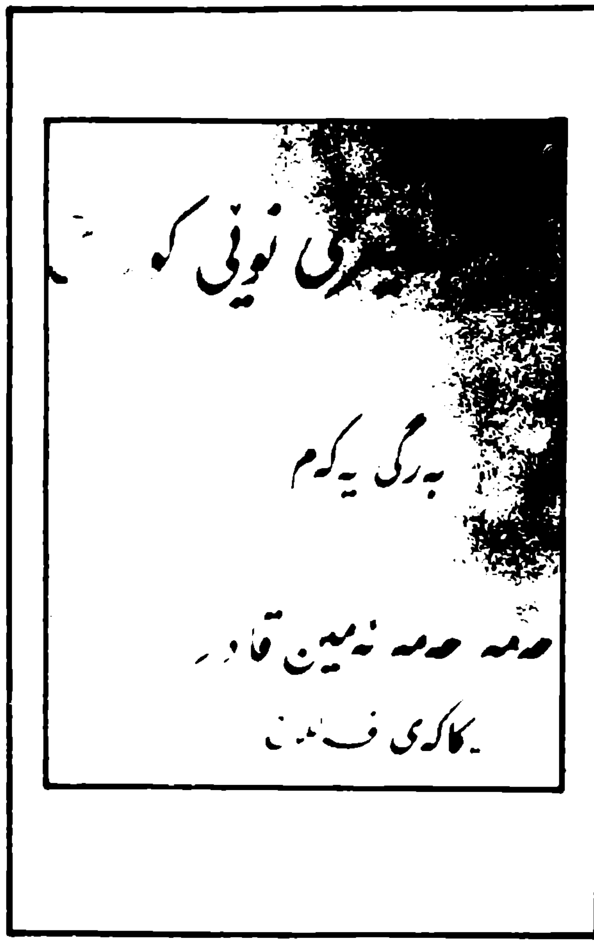

کاکەی فەلاح ئاوا لە ناوەرۆکی شیعرەکە دەگا، لە کاتێکا ئەگەر سەرنج بدەینە سەرجەمی شیعرەکە دەبینین رسواکردنی ئەو پاڵەوانانەیە کە بەدەم لاف و گەزاف بەو جۆرە بابەتانەوە لێ ئەدەن.

کە دێتە سەر وورد کردنەوەی حیسابیشیان دەبینی هەڵگرانی ئەو دروشمانە لە سنووری قسە ناچنە دەرەوەو لە کردەوەیشا بۆش و بەتاڵ دیارە پەردە هەڵماڵین لە رووی ئەو پاڵەوانانە خۆی لە خۆیا ئەوپەری بایەخ دانە بە (مرۆڤ و وولات پەروەری و حەیا و نامووس) بەم پێیە ئەم رەخنە گرتنەی هەردی شاعیر لەو سەردەمانەدا ئەو پە ری دەست پێشکەری و ئازایەتیە. دەست خستنە سەر پەتاو دەردە کۆمەڵایەتیەکانمان تازە بە

تازەو پاش دەیان ساڵ دوای (هەردی) شاعیران و نووسەرانی تر دێن و خەریکن پەنجەی بۆ درێژ دەکەن و وورده وورده ئەگەر بابەتی وایان هەبووبێ دەیخەنەروو!

نموونەی شیعری تەوس و پلار هاویشتن نەك هەر لە ئەدەبی کوردیدا بەڵکو لە هەموو ئەدەبی جیهانیدا باوە هەر دوور نەرۆین لە ئەدەبی عەرەبیدا نموونەی بەرهەمی شاعیرێکی وەکو(نزار قەبانی) گەلێ نموونەی لەم بابەتانەیمان بەرچاو دەکەوێ بەتایبەتی پاش کارەساتەکەی شەشی حوزەیران.

هەروەها ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەدەبی کوردی کوردی خۆمان لەم نموونانە بە زەقی لە بەرهەمی (گۆران و بێ کەس)دا ئاشکراو روون دێتە بەر چاومان.

مامۆستا گۆران لە (ل ٢١٥)ی دیوانەکەیدا لە ژێر ناوی (بەندیخانە)دا ئەمە دەڵێ:

(ئیتر من هیچ نە ئادەمیم نە نیشتمانی نە ئەندامی ئەم کۆمەڵە، نە کوردستانی نا، بۆ کوردێك کفرە ئێستا کوردستان وتن چەرچیەکانی ئیستعمارم لێ ئەبنە دوشمن) یا شاعیرێکی وەکو (بێ کەس) دەبێ لە (ل ١٦٦)ی دیوانەکەی دەڵێ:

(خوێندەواری شێتیە ، هەر جەهلە ئینسان سەرئەخا گەر لەمەولا ناوی عیلم برد بزانن سەرسەریم هێندە تەعقیبی هەقم کرد تاکو نانی خۆم بڕی سووك و ریسوا بووم لە ناوا گیرۆدەی ئاخرشەریم ئەگەر ئەم تەوس و پلار هاویشتنە هەمە بێ بۆ شاعیرێکی وەکو گۆران و بێکەس و شاعیرانی تر ئیتر بۆ ئەم بابەتە بۆ یەکێکی وەکو هەردی بەبارێکی پێچەوانەوە لێك بدرێتەوە کە بە بڕوای من ئەم نموونانە لەو (ساتە ژانە شیعردا =اللحظة الشعریە)م مەبەستە ئەوپەری راستگۆیی شاعیر دەردەخا بەرامبەر بەخۆیو خەڵکەکە (هەر هیچ نەبێ بۆ ئەو کاتەی ئەو شیعرەی تیا ووتراوە).

کاکەفەلاح لە (ل ١٦٢)دا هەر دەربارەی هەردی دەڵێ :

(نەبوونی فەلسەفەو بیرێکی رۆشنی باوەڕ پێ کراوی ناخ و قەناعەتە دەروونیەکەو پشت کردنە قوناغی یەکەم و

شۆرشگێرانەی سەر بە مەسەلەی چەوسەوەکان و گەل و مرۆڤایەتی...) دوا بە دوای ئەمەیش دیسانەوە لە (ل ١٦٤)دا دەڵێ:
(کەواتە نەبوونی فەلسەفەو بیرێکی رۆشن و بزوێنەر و بەنج بوون و لە هۆش خۆ چوونێکی درێژخایەنی...)
ئەم قسانەی کاکەی فەلاح ئەم چەند خاڵە دەوروژێنن:
١ـ بەم پێیە بێ هەر چی هەڵگری ئەو فەلسەفەیە بێ هەرچی هەڵگری ئەو فەلسەفەیە بێ کە (کاکەی فەلاح لێرەدا مەبەستێتی) ئاوا لە چاوتروکاندنێکاو بە قودرەتی قادر دەبێ بە شاعیر!
٢ـ هەر شاعیرێك پێش سەر هەڵدانی ئەم فەلسەفەیە شیعری ووتبێ دەبێ لە ئێستاوە ناوی لە لیستەی شاعیران دا بسرێتەوە !
٣ـ ئەو شاعیرانەی کە سەر دەمێك لەژێر تەوژمی ئەو فەلسەفەیەدا شیعریان ووتوەو ئێستا (لەبەر هەر هۆیەك)دەستیان لە رێبازی ئەو فەلسەفەیە هەڵگرتبێ دەبێ لە شاعیرێتی کەوتبن! بەم حیسابە بێ دەبێ چی‌ی بڵێین لە ئاستی ئەو شاعیرە مەزنانەی ئەمرۆی ئەدەبی عەرەبی شانازی‌یان پێوە دەکا وەك (بدر شاکر سەیاب)و (عەبدولوەهاب بەیاتی)و (حەسەب شیخ جەعفەر)...هتد. ئەگەر بمانەوێ بە ووردی بۆ چوونەکانی مامۆستا کاکەی فەلاح دەربارەی هەردی شاعیر وورد بکەینەوە دەبینین لە گەڵی شوێن دا رامان دەگرێ‌و بیروڕای دژاو دژمان بە رووداد دەتەقێنێتەوە بۆ نموونە لە (ل ١٤٧) دا دەڵێ:
(لەم قۆناغی دووەم و وا دیارە دواییەی شاعیر بدوێین).کەچی لە (ل ١٦٤)دەڵێ :
(بەلای خۆی و خەڵکیەوە خۆی بە شاعیرێکی راستەقینەو ناودارو بە تواناو خاوەن بەهرەو بەرهەمی جوان و سەرکەوتوو دەزانێ).هەر دوا بە دوای ئەمەش دەڵێ:
(بە تاقی کردنەوە بۆی دەرکەوت کە ناتوانێت شیعرێکی هاوبیرو هاوسۆزو بەهرە دارانەی وەك ئەوانەی پێشووی بڵێت مەسلەحەت وایە بێ دەنگ بێت ...)ئەگەر بێینە سەر تاو توێ کردنی ئەم بۆ چوونانە هەر لە دوو توێ‌ی خۆیان دا هەست بە (تەناقضێکی)زەق دەکەین، جارێ بەقەدەر ئەوەندەی ئاشکرایە مەرج نی‌یە هەر ئەدیبێك ئەگەر بۆ ماوەیەك لە کاری ئەدەبی خۆی وەستا ئیتر ئەمە ئەوە بگەیەنێ هیچی پێ‌نەمابێ! بە بڕوای من هەر ئەدیبێك بگرین (بە شاعیری لەمەر ئەم باسەیشەوە) ئەگەر ئێستاش بە قەناعەتی خۆی بڵێ ئیتر هیچ ناڵێم ناتوانێ ئەو حوکمە بەسەر هەست و موعاناتی دوا رۆژی خۆی‌دا بسەپێنێ (چونکە هیچ کەسێ نازانێ لە دوا رۆژیا چی چاوەڕوانی دەکا!)
لەبەر ئەوە مەسەلەی دەست هەڵگرتنی ئەدیبێك لە نووسین لە دەسەڵاتی زاتی کەسەکە خۆی بێ ئیتر چۆن یەکێك لە دەرەوەی ئەو زاتەوە ئەتوانێ ئەو حوکمە بدا.
راستە زۆر ئەدیب هەیە لە سەردەمێکی ئەدەبی خۆی‌دا بۆ ماوەیەك بێزارو نائومێد ئەبێ بەڵام ئەنجام کەم و زۆر هەر ئەچێتەوە بەلای ئەو رێبازەدا ئیتر رادەی سەرکەوتن و سەرنەکەوتنی لەو رێگایەدا ئەمیان باسیکی تر هەڵدەگرێ، کەواتە بە (مطلق)ی وەختێ ئەتوانین بڵێین فلانە ئەدیب لێبۆتەوە کە مەرگ تەنگی پێ هەڵچنی‌و بە زۆری زۆردارەتی لە دەستمانی بفرێنێ. ئێستاش لە دنیای ئەدەبی وولاتە پێشکەوتووەکاندا وا باوە ئەدیب لە دوای تەمەنێکی (٧٠ ـ ٨٠) ساڵان دا سەر هەڵ ئەداو ناوی ئەکەوێتە ناو ناوانەوە.. ئەگەر بۆ چوونی دووەم بکەین بە پێوانە بۆ شاعیر کە کاکە فەلاح لە زمانیەوە دەڵێ:
(بەلای خۆی و خەڵکیەوە خۆی بە شاعیرێکی راستەقینە و ناودار... هتد) دیارە هەر شاعیرێ ئەگەر بەلای خۆی و خەڵکیەوە وا ناسرابێ مانای وایە قەت وەستانی بۆ نییە چونکە ئەو (واتا هەردی) کە لە خۆی رازی بێ و (خەڵکەکەیشی لە پاڵ دابێ) مانای وایە هەرچی بڵێ (بەرازی بوونی خۆی و خەڵکەکە) دەبێ بە شیعر! ئیتر

بۆ له قسەی ئەم و ئەو سڵ بکاتەوە، ئەمیشیان با لێرەدا بوەستێ ئەی چۆن ئەم قسانە لەگەڵ ئەم بۆ چوونەدا یەك دەگرنەوە:
(بەتاقی کردنەوە بۆی دەرکەوت کە ناتوانێت... بڵێت .. هتد) کەواتە بەم حیسابە ئەم شیعرانەی شاعیر ئەیەوێ دایان ڕێژێ ناگەنە پلەو پایەی ئەو شیعرانەی لەمەو بەری بۆیە مەسلەحەت وایە بوەستێ (بەپێی قسەی کاکەی فەلاح) ئەگەر وابێ ئەی ئیتر شاعیر (هەردی) چۆن لە خۆی ڕازی بوو؟!
لەمەوە ئەتوانین بڵێین کە مامۆستا کاکەی فەلاح لەم بۆ چوونانەیدا کەلێ پەلەی کردووەو حوکمێکی قورسی هاویشتوە!.
مامـۆستـا کاکەی فەلاح لە باسکردنی خۆی دا لە (ل ٢٠٥)دا ئەم تەعبیرەی زۆر سەرنجی ڕاکێشام و بە بڕوای من حوکمی وا ئەقل بە ڕەوای نازانێ، بەم چەشنە فریشتە ئاساییانە مامەلە لەگەڵ ئادەمیزادا ناکرێ ئەوەتا دەڵێ: (لە شاعیرانی ئەم چەرخەش «گۆران»ی هەرە تەواو وەك بلیمەتێکی هەڵکەوتو بە دڵە ئەگەر خوێنەر سەرنج بدات (هەرە تەواو!) تەعبیرێکە ڕەنگە لە موریدی شێخێك قەبوول کرێ بەڵام بۆ ڕۆشنبیر و خوێندەوارێکی ئەم سەردەمە ووردبوونەوەو ئیستێکی دەوێ، چونکە مەردوم چەند تەواو بێ هێشتا (هەر تەواو) نییە، ئەشێ ئەوە بسەلمێنین کە گۆران شاعیرێکی هونەرمەندو هەڵکەوتووی سەردەمی خۆی بووە و بەرهەمەکانی کاریگەرییان بووەو دەبێ بۆ سەر باری ئەدەبیمان، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە چاو پۆشی کرێ لە لایەنە ناتەواویەکانی تری ژیانی شاعیر (هەروەکو کەسمان لە هەڵەو ناتەواوی بێ بەری نین هەڵبەتە (گۆران)نیش لەم قاعدەیە بە دەر نابێ!.
بۆیە هەر بۆ بەڵگەی ڕەت کردنەوەی تەعبیری («گۆران»ی هەرە تەواو) سەرنجی کاکەی فەلاح خۆی و خوێنەرانیش دەبەمەوە بۆ پەراوێزی (ژمارە ٥٧ ل ٧١)ی کتێبەکە خۆی ئەوسا ئەو ڕاستی‌یە یا لە زمانی گۆران خۆیەوە ببیستن بێ هیچ چەندوچوونێك!. من بڕوام وایە نووساندنی سیفەتێکی باش لە خۆڕایی بە یەکێکەوە (با، لە ڕووی دڵسۆزیشەوە بێت بۆ کەسە وەسفکراوەکان) زیانی ئەمە بە قەدەر زیانی ئەوە وایە کە بە ناهەق سیفەتێکی خراپ بەو کەسەوە بلکێنین!.
شتێکی تر کە لە کتێبەکەی کاکەی فەلاح دا سەرنجی ڕاگرتم لە (ل٢٦١ و ٢٦٢)دا مەسەلەی ذەست نیشان کردنی سەرچاوەکانی کتێبەکە بوون، مامۆستا هاتوە سەرچاوە عەرەبییەکانی یەکسەری وەرگێراوەتە سەر زمانی کوردی، ئەمەی وەختێ لێ قەبووڵ دەکرا ئەگەر بهاتایە ئەو نووسراوانە سەرپاکیان گۆرابوونایەتە سەر زمانی کوردی، کەچی نەك هێشتا ئەتوانم بڵێم هیچ لەو سەرچاوانە نەکراون بە کوردی بگرە هەندێکیشیان زۆربەی خوێنەرانی کورد بە زمانە ئەسڵیەکەیشی بەرچاویان نەکەوتوە، بۆیە وەك ئەمانەتێك (تا خوێنەری کوردیش سەری لێ تێك نەچێ) دەبوو ناونیشانی سەرچاوە عەرەبیەکان هەر بە زمانە ئەسڵیەکەی خۆیان دەست نیشان کرانایە بێ دەست کاری!.
لە کۆتایی ئەم نوسینەمدا جارێکی تر دەڵێم ئەو ئەرك و ئەزیەتەی مامۆستا کاکەی فەلاح لەم کاروانەی دا کێشاویەتی شایانی ستایش و ڕێزلێنانە ئومێدەوارم مامۆستای شاعیر کاکەی فەلاح ئەم ڕایانەم وەك سەرنجێکی برایانەم لێ وەربگرێ لەگەڵ ڕێزم بۆ بیرو بۆچوونەکانی خۆی، دیارە هەموو هەڵەیەکیش هەر لە ئەنجامی کارکردنەوە دێت، هەر چەندە دەڵێن ئەو کەسە هەڵە ناکا کار ناکات کەچی بەبڕوای من ئەو کەسانەی کارێك دەزانن و نایکەن ئەوانە گەورەترین هەڵە دەکەن لە ژیانیانا.. هەر لەم ڕوانگەیەوە هەستم هانی دام ئەم بۆ چوونانەی خۆم بخەمە ڕوو.. دیارە کارێکیش لە نیازێکی پاکەوە سەرهەڵ بدا ئەنجامی لەبەر چاو دەبێ و بەلای چاکەدا دەشکێتەوە.

○